

Jacek Rodzeń

Sprawozdanie z I warsztatów filozofii przyrody i nauk przyrodniczych, Pasierbiec k

Zagadnienia Filozoficzne w Nauce nr 42, 180-184

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

rozważań podczas konferencji dotyczyło tematyki teologicznej — jak widać nie da się odseparować nauk przyrodniczych od teologii — obie te dziedziny wchodzą w liczne i skomplikowane relacje. Tym, co może zastanawiać w tej kwestii, jest zmiana nastawienia teologii, która dokonała się w przeciągu XX wieku. O ile na początku minionego wieku teologowie mocno podkreślali naukowość teologii (w czym przeciwstawiali się pozytywizmowi) i aktywnie włączali się w debaty nad nauką, to na koniec wieku teologia sprawia wrażenie jakby w ogóle wycofała się z debaty o naukowości. Lubelska konferencja zdaje się potwierdzać ten stan rzeczy — choć pojawiały się ważne tematy teologiczne, to wśród uczestników wyraźnie brakowało specjalisty–teologa. Czyżby teologia nadal praktycznie trwała w doktrynie izolacjonizmu? Jeśli brak teologów podczas debat o nauce nie jest przypadkiem, to fakt ten świadczyć może o tym, że ostatnim bastionem pozytywistycznego myślenia o nauce jest — paradoksalnie — współczesna teologia.

Paweł Polak

***SPRAWOZDANIE Z I WARSZTATÓW FILOZOFII PRZYRODY
I NAUK PRZYRODNICZYCH, PASIERBIEC K/LIMANOWEJ
7–9 X 2007***

W spotkaniu uczestniczyli (układ alfabetyczny, z pominięciem tytułów i stopni naukowych): ks. Dariusz Dąbek (IFPiNP KUL), ks. Jacek Golbiak (IFPiNP KUL), ks. Wojciech Grygiel (WF PAT Kraków), ks. Zygmunt Hajduk (IFPiNP KUL), ks. Michał Heller (WF PAT Kraków), ks. Janusz Mączka (WF PAT Kraków), Bogdan Ogrodnik (IF UŚ), Jacek Rodzeń (Inst. Bibl. i Dzienn. Akad. Świętokrzyska), Michał Tempczyk (IF UMK), Marian Wnuk (IFPiNP KUL), Józef Zon (IFPiNP KUL), Andrzej Zykubek (IFPiNP KUL).

Spotkanie miało następujący przebieg: 7 września wieczorem odbyło się wstępne spotkanie. Ks. J. Mączka i J. Zon przygotowali listę problemów, które warto podjąć podczas spotkania. 8 września obra-

dowano przez cały dzień, z przerwami na posiłki; 9 września miała miejsce ostatnia sesja, która trwała od śniadania do 11.30.

1) *Prezentacja działalności w dziedzinie filozofii przyrody (FP) i filozofii nauk przyrodniczych (FNP) w ośrodkach reprezentowanych przez uczestników Warsztatów*

— z jednej strony wydaje się, że FP i FNP uprawiane i rozwijane są w Polsce najowocniej w odpowiednich ramach instytucjonalnych, jakie stwarzają tylko nieliczne ośrodki akademickie (przede wszystkim KUL, PAT oraz UKSW);

— z drugiej strony, na wielu uczelniach w pewnym rozproszeniu działają pojedynczy naukowcy, podejmujący indywidualne programy badawcze, rozwijające bardzo zróżnicowaną tematykę szeroko pojętej FP i filozofii nauki (np. UMK [filozofia teorii chaosu], AŚ [filozofia techniki], UŚ [filozofia mechaniki kwantowej]);

— w Warsztatach nie wzięli udziału przedstawiciele ośrodków, w których również uprawiana jest od dłuższego czasu FP i FNP (np. UJ, UAM, UMCS), stąd pewne nawet zgodne w gronie uczestników tego spotkania opinie nie mogą być traktowane jako reprezentatywne dla całego środowiska filozofów przyrody;

— charakterystyczną cechą wszystkich projektów badawczych z zakresu FP powinna być (i najczęściej bywa) ścisła łączność z odpowiednimi teoriami, metodami i osiągnięciami nauk przyrodniczych.

2) *Stan filozofii przyrody w Polsce; stosunek filozofii przyrody do filozofii*

— organizacyjny stan FP w Polsce nie jest jasny; szczegółowe polskojęzyczne opracowania dotyczące FP jako dziedziny badań są bardzo nieliczne;

— brak rodzimego podręcznika do FP (pewne wstępne próby podjęte i w zaczątkowej formie realizowane w KUL, PAT i UKSW);

— propozycja zapoczątkowania serii artykułów na temat stanu FP, np. jednym wstępnym i prowokującym do dyskusji tekstem. Fakt zlikwidowania zeszytu poświęconego Filozofii przyrody w „Rocznikach Filozoficznych” należy uznać za bardzo niekorzystny (ks. prof. Heller). Zgodzono się z tą opinią.

3) *Sposób kontaktowania się, wymiany informacji, doświadczeń, itp. w ramach środowiska polskich filozofów przyrody*

— istniejące już forum spotkania — sekcja FP PTF; potrzeba intensyfikacji wymiany informacji i doświadczeń w jej ramach; sekcja FP PTF jako ośrodek koordynacji przedsięwzięć podejmowanych przez większą liczbę ośrodków;

— J. Zon przypomniał, że na założycielskim zebraniu FP PTF ustalono, że zarząd sekcji będzie przechodził z ośrodka akademickiego do innego takiego ośrodka, a podczas wyborów zarządu będzie się zalecało, by Przewodniczący i Sekretarz byli wybierani z tego samego ośrodka, natomiast pozostali członkowie zarządu z możliwie dużej ich liczby. Zachęcił też do zastanowienia się, do którego ośrodka powinien, od jesieni 2007 r., (w rezultacie wyborów) przenieść się Zarząd Sekcji;

— utrzymywanie i rozwijanie platformy internetowej dla filozofów przyrody; lista mailingowa, prezentacja podejmowanych projektów badawczych, recenzje książek z zakresu FP, prezentacja *working papers*. Zaczątki tej platformy już istnieją pod adresem: <<http://www.fbs.nazwa.pl/fp/>>;

— organizowanie konferencji i sympozjów naukowych o tematyce bliskiej FP i FNP (praktyka prowadzona w zróżnicowanej formie na KUL i PAT);

— angażowanie do prac (organizacyjnych i naukowych) studentów.

4) *Filozofia przyrody w perspektywie powrotu nauczania filozofii do szkoły średniej*

— jest to szansa również dla filozofii przyrody i podkreślenia doniosłości jej problematyki;

— potrzeba odpowiedniego podręcznika filozofii zawierającego także, podane na odpowiednim poziomie informacje i rozważania z zakresu FP i FNP;

— możliwość czerpania pewnych wzorców i rozwiązań z przedwojennej tradycji nauczania filozofii w szkołach (ks. prof. Heller);

5) *Filozofia przyrody jako tzw. unikatowy kierunek studiów*

— (ks. prof. Hajduk w imieniu nieobecnego ks. prof. Turka) propozycja ponownego podjęcia wysiłków przez polskich filozofów przy-

rody na rzecz utworzenia przez konkretne jednostki uczelniane kierunku „filozofia przyrody” jako tzw. unikatowego kierunku studiów (podobnie jak np. już istniejące: historia sztuki lub kulturoznawstwo);

— kierunek taki jest zatwierdzany przez ministra nauki i szkolnictwa wyższego na wniosek senatu danej uczelni;

— głosy sceptyczne (ks. M. Heller): jeśli nie ma dotąd takich kierunków (filozoficznych) unikatowych jak metafizyka, epistemologia czy estetyka, FP nie ma raczej szans; pytanie o praktyczne korzyści z utworzenia takiego kierunku — ważne dla senatów, administracji uczelni, ministerstwa.

6) *Popularyzacja nauki i filozofii przyrody*

— odpowiedzialna popularyzacja nauk przyrodniczych jako formą uprawiania FP;

— szanse na popularyzacją FP związane z telewizją, a zwłaszcza z internetem;

— potrzeba dobrych książek, to one przyciągają i ukierunkowują przyszłych adeptów nauki;

— propozycja organizowania „szkół letnich” z wykładami z zakresu FP.

7) *Problem relacji nauka — wiara (religia, teologia) w zasięgu inspiracji ze strony FP i FNP*

— pytanie o miejsce i znaczenie wykształcenia z zakresu FP jako dyscypliny o znacznej składowej treści światopoglądowych w instytucjach kształcących katechetów świeckich i duchownych;

— podkreślenie braku zainteresowania dla współczesnej problematyki FP u teologów polskich i historyczne źródła tego stanu rzeczy.

Uczestnicy Warsztatów sformułowali opinię, która zostanie przekazana ks. arcybiskupowi J. Życińskiemu:

I. Potrzeba pełniejszego ukazania znaczenia FP w kształceniu w seminariach duchownych ze względu na doniosłość światopoglądową podejmowanych przez nią kwestii (np. tzw. początek Wszechświata, początki życia w kosmosie, problem dusza-ciało, problematyka nauk o funkcjonowaniu mózgu, itd.).

II. Uwzględnienie w programie nauczania teologii przedmiotu *science and religion*.

III. Finansowanie i prowadzenie badań poświęconych interdyscyplinarnej problematyce w ramach struktur instytucji kościelnych.

IV. Kształcenie niektórych duchownych na kierunkach przyrodniczych oraz większej ich liczby na specjalizacji filozofii przyrody powiązanej z filozofią nauk przyrodniczych.

V. Zainteresowanie problemem FP i *science and religion* krajowych przełożonych zakonnych.

Jacek Rodzeń